

שביל הזהב בגיור בן זמננו

בעקבות מאמרי הרבנים ד"ר יהודה ברנדס
וד"ר מיכאל אברהם בסוגיית הגיור

הרב ישראל רוזן

באקדמות כא וכב זכינו למאמרים נוספים בסדרה המתמשכת הקרויה 'פולמוס הגיור'. הרב ד"ר יהודה ברנדס ('פולמוס הגיור המתחדש') והרב ד"ר מיכאל אברהם ('שערי גיור - על אלימות וכוונות טובות') כיתתו עטם למדקרות ומתחו ביקורת דו-צדדית על מהלכי הגיור המתרחשים בישראל כאן ועכשיו. זה מבקר מימין וזה משמאל, ולא הרי זה כהרי זה; הצד השווה שבהם שהם נשענים על עובדות בלתי בדוקות ובעיקר על הנחות לא נכונות בקשר למדיניות הגיור העכשווית. צד שווה נוסף בהם, ובכך הם צודקים: שניהם ממקדים את הבעייתיות סביב משמעות קבלת המצוות בדורות החילון בכלל, ובמדינת ישראל כיום בפרט.

כמי שעודר בערוגות הגיור יותר מתריסר שנים, מצאתי לנכון להאיר את עיני הקוראים ולאפשר להם להשקיף על עולם הגיור מבעד למשקפי דיין שזכה להכניס אלפי (!) נפשות תחת כנפי השכינה, בלב חפץ ובנפש שוקקה.

אני חוסך לעצמי, ולקוראים, את ההקדמות בקשר לריבוי הנוכרים בתוכנו, ואת נקודת המוצא של חשש מפני ריבוי נישואי תערובת בישראל. כולנו מודעים לעובדות כאובות אלו, וכולנו יודעים היטב כי הפתרון היחיד להן הוא הגיור. אשטח אפוא את דבריי כלפי שני הכותבים הנכבדים, ובקצירת האומר.

הרב ישראל רוזן
הוא ראש מכון
'צומת' באלון
שבות, ייסד את
מינהל הגיור
בתשנ"ו, עמד
בראשו ארבע
שנים, ומשנת
תש"ס מכהן כדיין
גיור.

א. כנות בקבלת המצוות

הרב יהודה ברנדס ממקד את טיעונו סביב "ויכוח על קבלת גרים ללא קבלת מצוות מלאה" (אקדמות כא). לדעתו דייני הגיור יודעים כי 'עובדים עליהם' (הביטוי שלי. משפטים או ביטויים המצוטטים מן המאמר או מן המקורות יובאו במירכאות כפולות), והם נותנים יד להערמה של "גיורי קריצה", כלשונו. "בית הדין מתעלם מן האומדנא דמוכח' שרוב רובם של הגרים הללו אינם מתעתדים להצטרף לחברה הדתית", וכך "שני הצדדים [הגרים והדיינים] באים על סיפוקם". לא נתקרה דעתו עד שהכתיר את דייני הגיור כ"חבורה שלמה שחברה יחד למין תחבולה והתחכמות שאין בהן יושרה והגינות".

תגובתי בוקעת מתא הנאשמים: אני מזמין את הרב ברנדס לנכוח במושבי בית הדין לגיור ולחוות את מעמד קבלת המצוות, שהוא השלב הפסגתי בעקבות התאמצות לימודית והתנסות באורח חיים יהודי. מתגיירות רבות מאוד מזילות דמעות במעמד זה, ואלו אינן מלאכותיות או ביטוי לאושר לאחר תרגיל אונאה שצלח. אנחנו משוכנעים כי רבות רבות מן המתייצבות לפנינו (אני נוקט לשון נקבה, וכן להלן, כי יותר מ־80 אחוזים הן נשים) כנות במידה רבה בעת המעמד, ואינן מביימות הצגה או אונאה והתחזות.

כאן המקום לציין לשבח את המשפחות המלוות (מאמצות) המשמשות ציר מרכזי שעליו נשען כל עולם הגיור. הן מרעיפות משפחתיות בצד דוגמה אישית לאורח חיים יהודי רצוי. במקרים רבים ביותר אנו חשים כי המתגיירת מזדהה לחלוטין עם המשפחה המלווה, וסופגת חוויות רבות במחיצתה.

אכן, בראייה לאחור אנו יודעים כי רבות מן המתגיירות "חוזרות לסדרן", בשפת ההלכה, ולעתים רבות אינן מצליחות לעמוד במה שקיבלו על עצמן, גם אם היו כנות ועומק־לב בשעת קבלת המצוות. מה לעשות, זה מצוי בכל עולם החינוך. נפילה אפשרית או צפויה זו איננה בשום פנים ואופן אונאה ו"קריצה", כמו שסובר בטעות הרב ברנדס. לעתים רבות הירידה נובעת מקושי בהמשך החיים למצוא בן זוג תואם; הרבה סביבה חילונית עושה, הרבה יצר עושה והרבה קשיי החיים עושים.

וכאן האמירה ההלכתית המרכזית בעולמו של דייני גיור, והיא נר לרגלנו ולב טיעוני: סטטיסטיקה איננה מרכיב הלכתי! כל נפש נידונית לעצמה ואינה מושחלת על שיפור מבחן התוצאה הסטטיסטי. אני מתנגד בכל לבי לקביעתו של הרב ברנדס כאילו לפנינו "אנן סהדי" ו"אומדנא דמוכח" שהכול עתיד להתנדף. אי־אמת הוא דובר! אנו נותנים אמון בסיסי בכל נפש שצלחה את אולפן הגיור ופושטת יד להתקבל לעם היהודי מתוך קבלת מצוות התורה. אנו מושיטים לה יד, וגם לב, ומסתמכים על המורים שלימדו נפש זו, ועל המשפחה שליוותה אותה, וכמובן על שעת היכרות בלתי־אמצעית מיומנת. כאמור, אותן המתקבלות בבית הדין (לפי פרסומים שונים כ־70 אחוזים עוברות בפעם הראשונה ועוד כ־20 אחוזים בפעם השנייה) אין לגביהן שום "אנן סהדי" או "אומדנא דמוכח" שלפנינו ניצבת ארטיסטית מעמידת פנים.

כידוע, הדיון בבית הדין הוא כבני מרון, אישי ולא קבוצתי. זו שלפנינו איננה צריכה לשאת בנטל הטבלה הסטטיסטית. בִּרְרַת המחדל שלנו היא אמון בכני אדם, ולא חשדנות או הטלת צל סטטיסטי על המקרה לגופו שלפנינו.

הלכתית אנו נשענים במידה מסוימת גם על הדעה ש"דברים שבלב אינם דברים" גם בגיור, כמו בקניינים, בקידושין וגיטין וכדומה. לא כאן המקום למנות את בעלי דעה זו ואת החולקים עליה. אלמלא קביעה זו לא מצאנו ידינו ורגלינו בבית המדרש לגיור גם בהקשר אחר מנשוא דיוננו; יימצאו - ונמצאות - מתגיירות בעלות נפש שעם הזמן הן התחזקו, ועם ההתחזקות צצים אצלן ספקות פנימיים רטרואקטיביים בנוגע למידת כנותן בשעת קבלת המצוות. ועתה, לאחר שנתיים-שלוש, הן רוצות להתגייר מחדש, במלוא המצפון. היעלה על הדעת לפתוח מסלול 'שירדוגיור' (וחתונות!)? ואם יעלה - אין זו ההלכה הנקוטה בבית מדרשנו (ראו גם תשובת הרב משה פיינשטיין באגרות משה, יורה דעה, חלק ג, סימן קח).

רשת ביטחון נוספת פרושה לרגלינו המגדירה מהותית את מושג קבלת המצוות. הכוונה לחידושו של רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי מווילנה (שו"ת אחיעזר, סימן כו, אות ה) שלפיו אם המתגייר לא קיבל בלבו לשמור מצוות מחמת התגברות היצר, 'לתיאבון' (ללא אמירה מפורשת וללא "אנן סהדי" סביבתי), ולא מתוך חוסר אמונה או 'להכעיס', אזי קבלת המצוות אינה נפגמת: "נראה דדין זה דנכרי שבא להתגייר ולקבל עליו כל המצות חוץ מדקדוק אחד מדברי סופרים דאין מקבלין אותו, היינו במתנה שלא לקבל ושיהיה מותר לו דבר זה מן הדין, בזה אין מקבלים אותו דאין שויר ותנאי בגירות ואין גירות לחצאין. אבל במי שמקבל עליו כל המצות, רק שבדעתו לעבור לתיאבון אין זה חסרון בדין קבלת המצות".

סוף דבר בנקודה זו: איננו שותפים בשום פנים לתרגיל אונאה או להעלמת עין בקריצה. אנו דנים כל אחת לכף כנות, ומסתמכים על כך שאין לפנינו שום הוכחה נגדית פרטנית, וכמובן שום אמירה מפי המתגיירת המסתייגת אישית מחלק מן המצוות.

ב. "באשר הוא שם"

למעלה מן הצורך, אוסיף פן נוסף בקשר לכנות קבלת המצוות בעת המעמד בבית הדין. אני משער כי הרב ברנדס, כמו רובנו, מאמין בערכן של תפילות יום כיפור גם לציבור חילוני. רבים מאתנו שותפים למאמץ להזמין אורחים כאלו לבתי הכנסת, לחבב ולהגש עליהם את המעמד. כולנו יודעים כי רק מעטים מהם ישנו את אורחותיהם בהמשך השנה. האומנם כל האתגר הזה הוא התחזות ואונאה עצמית, אשר היושרה ממנה והלאה? והדמיון לענייננו ברור למדי.

כאן המקום להזכיר מדרשי חז"ל על הגיור האולטימטיבי של עם ישראל, שהתרחש במעמד הר סיני. כידוע, מעמד הר סיני משמש דגם לדורות, כלשון הרמב"ם בפתיחת הלכות הגיור (איסורי ביאה, פרק יג): "בשלשה דברים נכנסו ישראל [בהר סיני] לברית; במילה וטבילה וקרבת... וכן לדורות, כשירצה העכו"ם להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן". והנה, להפתעתנו, חז"ל מדווחים לנו במדרש (שמות רבה מב): "סרו מהר מן הדרך" - ר"מ

אומר אף לא יום אחד היה, אלא היו עומדים בסיני ואמרו בפיהם נעשה ונשמע, ולבם היה מכוון לעבודת כוכבים, שנאמר (תהילים עח, לו) 'ויפתוהו בפיהם ובלשונם יזכו לו'. כיוצא בזה בילקוט שמעוני (תהלים תתכ): "מצינו כשהיו ישראל עומדים על הר סיני בקשו לגנוב דעת עליון, שנאמר 'כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע'... שלא תאמר אין הכל גלוי לפניו, תלמוד לומר 'ויפתוהו בפיהם'. אעפ"כ והוא רחום יכפר עון".

האם אנחנו, דייני הגיור, צריכים להחמיר יותר מ... הקדוש ברוך הוא עצמו, שהוא גם בוחן כליות ולב ואין נסתר מנגד עיניו? האם מעשה העגל חשף למפרע את בטלותו של מעמד הר סיני, חלילה? לא הייתי מעז להסתמך בסוגיה הלכתית על דברי אגדה אלמלא קדמוני הראי"ה קוק והאדמו"ר מצאנז זצ"ל ונוספים. כך כתב הרב קוק בתשובה בנושא גיור (דעת כהן, קנג): "ופשיטא דבסתם מחזקינן ליה לגר תיכף כשמל וטבל וקיבל המצות בפיו, ואין אנו אחראים לדברים שבלב. וגם באבותינו קרא כתיב ויפתוהו בפיהם וגו', ואמרו במדרשים שהי' לבם פונה לע"ז ופסל מיכה היה עמם. ומ"מ כיון שקבלו בפה נגמרה הגירות".

כיוצא בו האדמו"ר מצאנז, הרב יקותיאל יהודה הלברשטם, (שו"ת דברי יציב, קסח): "קבלה בפה תליא, ומה שלבו בל עמו אינו סותר לדיבורו. וגר גמור הוי... מכח קבלתו בפה, והמחשבה אינו רק בינו לבין קונו. ומיושב בזה המדרש כשהיו ישראל עומדים על הר סיני בקשו לגנוב דעת עליון וכו' ויפתוהו בפיהם, שתמה בבית יצחק שם דהרי לא הוי קבלה בלב? ולפי"ד אתי שפיר דהתם לא היתה העבירה בידם. ואדרבא מהמדרש יש סייעתא שמקרי גירות ככה"ג, שקבלה תליא בפה היכא דאין המעשה סותר בשעת קבלה".

למיטב הכרתי וניסיוני, רק מעטים מאוד מצליחים אולי להערים עלינו ולהעמיד פנים ולבם בל עמם. במעמד בית הדין, ובעקבות הציפייה הדרוכה לקראתו, הדין ושיחת ההיכרות מתנהלים באווירת כנות. האם בשם האמת המוחלטת והטהורה, בחינת יודע תעלומות לב, מוכן הרב ברנדס לשפוך את כל התינוקות שזה עתה נולדו ("גר שנתגייר קטן שנולד") עם המים הדלוחים של בעלי אונאה? ואם אכן זה צו מצפוננו - אצפה שלא יעסוק בשפיר ושלחה, כמו בפרקטיקה של גיור, שאיננו תמיד למהדרין.

ג. גיור 'לשם'

הרב ברנדס מערכב בדבריו את שאלת הכנות בקבלת המצוות עם נושא המניע לגיור. מדבריו משתמע כאילו "גיור לשם אישות" הוא מניע חדש "השכיח ביותר בדורות האחרונים", ואילו כיום צץ מניע חדש יותר: "הצטרפות לחברה ישראלית-לאומית". הוא מקדיש פסקאות במאמרו למניע השקוף, בחברה בת זמננו, ורואה בכך טעם לפגם. אמנם בסופו של דבר הוא אינו מטיח בנו, דייני הגיור, את חטא ה'גיור לשם'...!

וזאת למודעי, בניגוד לדבריו, גיורים "לשם אישות" ולשם משפחולוגיה הם המניע העיקרי מאז ומעולם, ובכלל זה גיורה של רות המואבייה (ואפילו יתרו חותן משה). להערכתי, 90 אחוזים מן הגיורים מאז מעמד הר סיני היו 'לשם' (בעיקר אישות) ואף על פי כן קיבלום, אם היו כדת וכדין. אמנם ההלכה בקשר למתגיירים 'לשם' סיבה ידועה מנוסחת בלשון דיעבד: "כולם גרים הם" (יבמות כד, ע"ב), אך בפרקטיקה ההלכתית

מאז ומעולם קיבלו גרים 'לשם' אינטרס ומניע. אגב, עם הגיורים 'לשם' נמנים שם גם "גרי חלומות", ופירש רש"י: "בעל חלומות אמר להם להתגייר". בימינו קוראים ל'בעל החלום' 'הארה פנימית'. גם דחף פנימי איננו טהור דיו, בהיבט האידאלי! כאמור, איננו עוסקים במלאכי השרת, והאינטרס המשפחתי, החברתי או הלאומי גלוי וידוע ונמצא על השולחן.

ראו גם את סקירתו ההלכתית המקיפה של הרב הראשי ישראל מאיר לאו שליט"א, בעניין "גירות לשם אישות", בקובץ תורה שבעל פה, כט (מוסד הרב קוק, תשמ"ח) ובספרו יחל ישראל, חלק א, סימן כה, וכן ראו תשובות אחדות בשו"ת משפטי עוזיאל (שיזכרו להלן). כולם-כולם (וכן תשובת האחייעזר הנ"ל) נשענים על תשובת הרמב"ם (מהדורת בלאו, ריא): "כבר פסקנו פעמים אחדות בכגון אלו המקרים שישחררנה וישאנה. ועשינו זאת מפני תקנת השבים, ואמרנו מוטב שיאכל רוטב ולא שומן עצמו. וסמכנו על דבריהם ז"ל עת לעשות לה' הפרו תורתך". כאמור, המניע לגיור אינו מעכב, גם אם הוא בהכרח מטיל צל על טוהר קבלת המצוות.

ד. למה 'להסתכן' בגיור?

אכן, כאן באנו לשאלת השאלות המופנית אלינו, דייני הגיור, מכיוונים שונים: למה לכם להתמצע בדבר זה? למה להיכנס לשטח ממוקש? ממילא נהירת העולים למחוזות הגיור נמוכה ובעיית נישואי התערובת תישאר חריפה.

כאן עליי להודות בפה מלא: אני מקבל באהבה וברצון את האשמותיו של דייני בית הדין הגדול הרב אברהם שרמן, שהאשים את דייני הגיור במניעים לאומיים. אני סבור כי להיבטים אלו יש בית-מבוא רחב בהלכה, ובוודאי בסוגיות חברתיות כלל-ישראליות. אני גם סבור כי בענייני ציבור יש מקום לילך אחר המקל, ואין כאן המקום לשטוח יריעה זו. מרגלא בפי בהזדמנויות רבות כי לא הרי גיור בישראל (של אזרחית שעלתה מכוח צאצאות יהודית) כהרי גיור בחוץ לארץ; בישראל - כל גיור הוא בבחינת פינוי מוקש; הנוכרית תחתן כאן ותלד ילדים, אזרחי ישראל נאמנים. מצווה לפנות מוקש תערובת זה (מלבד הטיועון שיש לבוא לקראתם ולפתוח פתחי גיור בהיותם תורמים למדינה, למדע, לכיטחון ולכל מרקמי החיים). כנגד זה, גיור בחוץ לארץ נחשב בעיניי במקרים רבים להטמנת מוקש; הגיור משרד כי אפשר לשאת אישה נוכרית, ובהגיע הבן לגיל בר מצווה ייכמרו רחמיו של הרב הקהילתי והוא יגייר את הילד (ואולי גם את אמו) לאחר קורס קצר ומבחן ידע שטחי במסורת ישראל. גיור כזה הוא לגיטימציה רטרואקטיבית לנישואי תערובת.

ובעומדנו בשאלת "למה לכם לגייר?" אני מוצא לנכון להבליט היבט הנסתר מני רבים. לכל מסכת הגיור יש ערך מוסף אדיר, תורני וחברתי: התקרבות בן הזוג היהודי למסורת אבותיו. כל מי שמכיר את הנושא מקרוב מודע לתופעה מופלאה זו. בני זוג של מתגיירות כבר הפכו למגור הקובע ברכה לעצמו, וכל דייני הגיור נושאים עמם חוויות אישיות עמוקות בקשר לכך. רווח צדדי (בעצם מרכזי!) זה לעצמו שווה את

כל המאמצים והאמצעים המושקעים בתחום הגיור, ובכללם ספיגת חצי ביקורת מכל הכיוונים.

ה. היש חלופה בבית המדרש?

אני מלמד זכות על הרב ברנדס שאיננו מסתפק בביקורת על גיורי בתי הדין המיוחדים לגיור (המלמדים את המתגיירים לשקר ולהונות), אלא מנסה להציב חלופה. לדעתו "הגיע הזמן לעשות מעשה... יש לברוק... מסלול הגון, ישר ופשוט להתגיירות ל'ישראליות מסורתית' בלי מצגי שווא... בתנאים אלו יוכל בית הדין לדרוש, ולא רק מן השפה ולחוץ, שהמתגיירים יקבלו עליהם בכנות ומתוך רצון טוב לקיים מצוות עיקריות וחשובות ולשלב בחייהם אורח חיים מסורתי".

אין חיה כזאת! כל ההתפתלויות בדקדוקי לשון בראשונים ואחרונים לא יועילו למצוא דיינים, ולו משולי הקונצנזוס הרבני, שילכו במסלול של הסכמה מפורשת (או מכללא) "שלא על מנת לקיים דבר אחד". כל הציטטין שהביא הרב ברנדס, מקלים רק בצורך לפרוש לפני המתגיירת את מלוא רוחב המצוות, ובעצם מציעים התעלמות מסוימת ועצימת עין בלבד, דבר שהוא נחרד כל כך מפניו, אך דורשים קבלת מצוות בפה מלא, ללא הסתייגות.

הרב ברנדס מצטט, למשל, את הרב דוד צבי הופמן (שו"ת מלמד להועיל, סימן ג) כאילו לדבריו אפשר לקבל גר גם ללא קבלת מצוות. אין זו אמת! בתשובה שם מדובר באדם שהיה ספק לגביו שמא הוטבל בקטנותו על ידי בית דין, וכיום איננו שומר מצוות! הרד"צ הופמן מצרף ספקות ומכריע במקרה זה להקל ולהסתפק בהודעת (ולא בקבלת!) חלק מן המצוות ש"בוודאי ירצה לקבל". והנה פסק נוסף של הרד"צ הופמן, באחד הסימנים הסמוכים (סימן ז), בנוגע לבת זוג נוכרית של כהן: "אם אומרת בפירוש שאינה רוצה לקבל מצוה זו [גיורת לכהן] אסור לקבלה! אבל בנידון דידן הרי אינה אומרת כן בפירוש, וא"כ אף דאנו יודעין שתעבור על איסור זה, מ"מ בשביל תקנת הכהן ובשביל תקנת זרעו מקבלין אותה". כל בר דעת מבחין כי אי אפשר להשתית את הצעתו של הרב ברנדס על פסקי המלמד להועיל.

בעומדי בזאת, אני מפנה אצבע מאשימה כלפי הרב ברנדס בשל הוצאת שם רע בעקיפין על הגיורים בצה"ל, בקובעו כי שם מסתמכים על הרד"צ הופמן ומגיירים ללא קבלת מצוות מלאה "בהיקף ניכר למדי בצה"ל, ובהצלחה לא מבוטלת". הוצאת השם הרע היא כלפי הדיינים, ודבריו בטלים מאליהם, שהרי בבתי הדין הצבאיים מכהנים כאבות בית דין אותם דיינים ממש שמכהנים בבתי הדין האזרחיים. הם מעידים בפה מלא כי אין כל הבדל בנורמות הנדרשות ובמהות קבלת המצוות. אך שבעתיים חורה לי לעז זה אשר פוגע במישרין בגיורות צה"ל היקרות, שכל הקורא את דברי הרב ברנדס ימהר להטיל בהן דופי, ועוד מפי כתבו של נבון-דבר יודע-דבר. אנא, חזור בכ לפחות בנקודה זו, לטובתן ולטובת עתידן!

1. מהי עמדת הרב עוזיאל?

בפי מותחי הביקורת כלפי דייני הגיור משמאל, מקרב יודעי ספר ובני תורה בעיקר מן החוג המודרן-אורתודוקס הליברלי, מקובל להסתמך על הראשון לציון הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל ולטעון כי לדירו ניתן לקבל לגיור גם ללא קבלת מצוות מלאה. טענה זו לא נפקדה גם ממאמרו של הרב ברנדס: "יש עמדה אחרת הסוכרת שקבלת המצוות ברמת הצטרפות לקהילה הדתית אינה דרישה אולטימטיבית... ויש לגייר את העולה בלי לפשפש בציציותיו כדי לוודא קבלת עול מצוות במלואו". בהערה הוא מגלה כי "עמדה זו מנוסחת בבהירות בכתביו של הראשון לציון הרב עוזיאל, ראו: שו"ת משפטי עוזיאל, חלק א, סימן יד; חלק ב, יורה דעה, סימן נח".

ותמה תמה אקרא על הרב ברנדס שנגרר אחר טיעון רווח זה בלא לבודקו, כראוי לרב-חוקר ברמתו. עיינתי בשתי תשובות אלו ולא מצאתי כלל ועיקר "עמדה אחרת", כפי שהציגה הרב ברנדס.

1. התשובה הראשונה שציין (חלק א, סימן יד) אינה עוסקת כלל בקבלת המצוות, אלא בשאלת הגיור לשם אישות ותו לא! (הרב ברנדס מערב במאמרו שני אלמנטים אלו: קבלת המצוות ומניע לגיור)

2. התשובה השנייה שציין (חלק ב, יורה דעה, סימן נח) עוסקת במי שנתגיירה בפני שניים בלבד; לכל אורכה ורוחבה של התשובה מופיע המושג 'קבלת המצוות' עשרות פעמים כדבר שבפשיטות, ותקצר היריעה מלצטט. למשל: "מכל האמור ומדובר למדנו דקבלת מצוות צריכה להיות בפני בית דין שלשה... והוא הדין לאשה שבאה להתגייר צריכה לקבל מצוות בפני שלשה, אבל אם לא קבלה מצוות ולא טבלה בפני שלשה אינה גיורת כלל". מילים ברורות יותר אינן יכולות להיאמר!

אכן, בסוף התשובה נמצא המשפט הבא: "מכל האמור מתבררים הדברים כשמלה: גר שקיבל עליו המצוות ועונשן, אעפ"י שידוע שלא יקיים אותם מקבלים אותו, אחרי שהודיעו לו מצוות קלות וחמורות, ענשן ושכרן". נאמר כאן במפורש שהמתגייר מקבל מצוות במלואן, ודי לנו בכך גם אם "ידוע שלא יקיים". אני מעריך שאין כוונתו במילה "ידוע" לרמת "אנן סהדי" ו"אומדנא דמוכח", אלא למעין ידיעה סטטיסטית או השערה כללית. הדברים רחוקים מאוד מ"העמדה האחרת" אשר הרב ברנדס מצדד בה, שלפיה אין צורך בקבלת מצוות מלאה בפה.

אכן, ידועה תשובה אחרת של הרב עוזיאל, שלא ציטט הרב ברנדס, שיש בה משמעות לכאורה של אפשרות לוותר על קבלת המצוות. לפני שנצטטה, נסרוק את יתר תשובותיו בענייני גרות (לא כולן), וזה אשר העלה המחשב.

3. בתשובה נוספת (חלק א, יורה דעה, סימן יג) הוא דן שוב בחיוב הטבילה בפני שלושה גברים, וגם בה המושג 'קבלת מצוות בפני שלושה' משובץ עשרות פעמים. לדוגמה: "מה שהצריכו בית דין לטבילת הגר, היינו משום קבלת מצוות המצורפת לה, דקבלת מצוות בשעת אטבילה מוכיחה שמעשה הטבילה נעשית לשם גירות". סיכום התשובה הוא: "אחרי שקיבל עליו עול מצוות

- מפי בית דין סמוך לטבילתו, כשהולך לטבול עם [שני] שלוחי בית דין וטובל לפניהם, הרי זה כאילו טבל בפני בית דין", ועוד רבות כהנה.
4. שתי תשובות סמוכות נוספות (חלק ב, יורה דעה, סימן נה ונו) מעלות תוצאה דומה; הרב עוזיאל שונה פרקו מאה פעמים ואחת שגיור כולל קבלת מצוות. הנה המשפט החותם את הדיון בסימן נה: "לסיכום, אין אדם נכנס לברית ישראל להיות מותר לבוא בקהל ישראל אלא ע"י מילה וטבילה וקבלת עול מצוות בפני שלשה אנשים מישאל הכשרים לרון".
5. בסימן נו הרב עוזיאל מחמיר שבעתיים. המשפט החותם תשובה זו עשוי לתמוך בפסק של הרב שרמן לבטל גיור של מי שמיד לאחר גיורה חזרה לסורה: "לאור כל הדברים הללו, תורה לנרון דין שגר זה שחזר לסורו סמוך לטבילתו לשם גירות הרי הוא כגוי גמור". עד כדי כך!
6. בתשובה נוספת (יורה דעה, סימן כה) דן הרב עוזיאל בגיור לשם אישות, למי שכבר הייתה נשואה לו מכבר, ואין בה זכר לעניין הקלה כלשהי בקבלת המצוות. בתשובות שנדפסו בחלק אבן העזר (סימן יג-יד) דן הרב עוזיאל בגיור בארצות שתיקנו בהן שלא לקבל גרים. בסימן יח (שם) הוא אוסר לגייר אישה הנשואה לכהן. בסימן יט הוא דן בגיור קטינים. בסימן כא הרב עוזיאל דן בעיקר בהבחנת ג' חודשים לפני הנישואין. בכל אלו לא עלה על לב ועל כתב פייחות בהיקף קבלת המצוות.
7. והנה התשובה המהפכנית: בחלק אבן העזר, סימן כ (ונדפסה גם בפסקי עוזיאל, בשאלות הזמן, סימן סה) כתב: "מכאן מפורש יוצא שאין דורשין ממנו לקיים המצוות, ואף לא צריך שבית דין ידעו שקיים אותן... מכל האמור למדנו שאין תנאי קיום המצוות מעכב את הגירות אפילו לכתחילה".
- המעייין בכל התשובה ביושר יבחין אל נכון כי הרב עוזיאל אינו מדבר על 'קבלת המצוות' אלא על 'קיום המצוות'. המשפט הדרמטי הוא "שאינ תנאי קיום המצוות מעכב". דבריו כאן דומים לחלוטין לסוף תשובתו שצוטטה לעיל (יורה דעה, סימן נח): "מכל האמור מתבררים הדברים כשמלה: גר שקיבל עליו המצוות וענשן, אעפ"י שידוע שלא יקיים אותם מקבלים אותו, אחרי שהודיעו לו מצוות קלות וחמורות, ענשן ושכרן".
- הווי אומר: שיטת הרב עוזיאל בקבלת המצוות היא שיש הכרח להודיע לו שקיבל מצוות אך אין בולשים אחריו. ברור שאין כוונתו למה שתולים בדבריו כאילו אפשר להסתפק ש"יקבל רק חלקית", כהצעת הרב ברנדס.
8. והנה משפטים נוספים מאותה תשובה ממש המבהירים יותר את דבריו: "גר שמל וטבל, או גיורת שטבלה לשם גירות, הרי הם כישראלים גמורים מיד, בין אם מקיימים המצוות או לא, שהרי כל עיקר הגירות היא להיכנס בברית ישראל באמונת היחוד וקבלת מצוות תורתו". בנשימה אחת כרך הרב עוזיאל את האמירה כי עיקר הגרות היא אמונה "וקבלת מצוות תורתו", עם קביעתו שהם ישראלים גמורים "בין אם מקיימים המצוות או לא". משפט פרדוקסלי? לא! אכן, מסופקני אם תנוח דעתו אנינת הטעם של הרב ברנדס בסיטואציה כזו.

ז. סיכומו של דבר

אין בנמצא ולו דעה אחת הלכה למעשה שלפיה ניתן לוותר בגיור על שלב 'קבלת כל המצוות'. אפשר לתת למושג זה פרשנויות בקשר לאי-עמידה בהתחייבות זו לאחר הגיור, או להרהורים שבלב המנוגדים להצהרה שבפה, אך אין שום אסמכתא הלכתית להסתפק בקריאת הרב ברנדס ל"גיור לישראליות... בלי מצגי שווא... המתגיירים יקבלו עליהם בכנות ומתוך רצון טוב לקיים מצוות עיקריות וחשובות, ולשלב בחייהם אורח חיים מסורתי".

ישתקע הדבר ולא ייאמר!

ח. כלפי הרב מיכאל אברהם

הרב ד"ר מיכאל אברהם מתעמת (באקדמות כב) עם מאמרו הנ"ל של הרב יהודה ברנדס. עיקר דבריו באים לכפור בקיומה של דעה הלכתית לגיטימית המאפשרת לגייר ללא קבלת מצוות מלאה. לכן, כמובן, אני מסכים ללא סייג. מה שאני שולל לחלוטין היא הנחתו הפסקנית "ברור שהמצב האמיתי הוא שרוב המתגיירים (לא כולם, כמובן) אינם מתכוונים באמת לשמור מצוות, וזה ברור לכול כבר בעת הגיור", ועל בירור זה הוא בונה תלי תלים של טענות. והנה ציטטה נוספת: "כיום, אם רואים שאותו אדם [הגר] אינו שומר מצוות, החזקה הפשוטה היא (אם כי אינה ודאית, כמובן) שהוא מעולם לא התכוון לשמור מצוות".

מי גילה לך, הרב אברהם, רז זה, שכולו מצוין מן התקשורת? אני מצפה מאישיות רבנית-אקדמית כמו הרב אברהם שלא להפוך השערות ותחושות בטן ל"חזקה פשוטה". את המציאות הנקרית לפני דייני הגיור כבר תיארתי לעיל, בתגובתי לרב ברנדס. אני מזמין גם את הרב אברהם לנכוח בישיבת בית דין לגיור, ושמא פן ואולי מראה עיניים ומשמע אוזן ישפיעו גם על המוח והלב, או לפחות יערערו את הפסקנות הנחושה.

גם בהמשך דבריו ניכר שהרב אברהם אינו בקי כלל בעובדות הקשורות בקבלת גרים בימינו, בבתי הדין המיוחדים לגיור. הוא מחליט, משום מה, כי רוב הפוסקים הציוניים-דתיים "אולי סוברים שמן הראוי להקל בתהליך הגיור משיקולים ממלכתיים (לפעמים עד כדי הערמה, ואולי גם 'קריצה')", אבל הם בהחלט אינם מתכוונים לקולות בלתי אפשריות כמו אלו שנעשות בבתי הדין לגיור, ובוודאי לא לאלו שמציע הרב ברנדס". הוא בונה מגדל בהבל פה ובשרבוט קולמוס שלפיו "שיטת הרב דרוקמן היא לוותר על קבלת מצוות מלאה כתנאי לגיור"; המצב כיום הוא ש"קם מיעוט קטן של תלמידי חכמים ודיינים, ובשם האחריות לכלל ישראל - שכביכול יש להם מונופול עליה - כופים עלינו מדיניות גיור בעייתית מאוד".

כבר תיארתי לעיל את המצב העובדתי השונה בתכלית מסברותיו הפורחות באוויר. כבר שטחתי את הגישה ההלכתית הנהוגה הכוללת קבלת מצוות מלאה, בניגוד לבדיות תקשורתיות שהוא טורח להפיץ. אך למה לתת לעובדות לקלקל לא רק את התזה, אלא גם את החזון? וכבר נגלה סודו של הרב אברהם בפסקה החותמת את מאמרו: "מדיניות גיור מקלה כזו... יוליכו בסופו של דבר לביטולה של הרבנות הראשית לישראל ואף

לביטולם של בתי הדין המיוחדים לגיור. זה מעט האור שאני מצליח לראות בקצה המנהרה החשוכה הזאת". הכותב מכריז על עצמו, במקום אחר במאמרו ובמקומות נוספים, כחסיד הפרדת הדת מהמדינה. אני חושד בו כי כדי לאשש את חזונו זה, ובעיקר כדי לקדמו, הוא מעדיף לצבוע את המציאות בצבעי אפור-שחור, ואז לקפוץ ולטעון: "ראו גידולים שגידלתם!"

ט. שקט! מגיירים!

בשולי הדברים אני מוצא לנכון לבקש ולהתחנן לכל מי שהגיור יקר ללבו, הן מן הימין החרדי ובייחוד מן השמאל הדתי-ליברלי: למען השם, הפסיקו להרעיש עולמות בסוגיית הגיור. תנו לדייני הגיור ארבע שנות חסד (קדנציה) לעשות מלאכתם בשקט, ללא לחצים. האווירה הפולמוסית רק מרחיקה את המתגיירים הפוטנציאליים, והרי ממילא אין באמתחתכם חלופות הלכתיות-ריאליות. דייני הגיור כיום צועדים בשביל הזהב, וכל הטיה לצדדים גוררת ראקציה מנגד.

תנו לנו לקיים את הפסוק הנפלא והמרגש כל כך: "ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים" (ישעיה כז, יג), אשר רבנו צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק, נצבים יח, עקב טז ועוד) פירשו כמכוון כלפי הנשמות אשר נולדו מזרע ישראל שנטמעו לבין האומות, נישואי תערובת בלשון ימינו. מרבית הגיורות הן צאצאיות העם היהודי, ואנו חשים לעתים קרובות כי לפנינו "אובדות ונידחות" שזכו למה שלא זכינו אנו - להתגייר...